

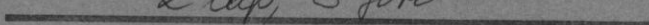
anyagi állomány:
állomány: 10545: 1992.

TART.: SOMOGY MŰZEMEI ÉS MŰEMLEKEI

2 lap, 3 foto

FÖLDRAZSI MUTATÓ: KAPOSVAR
SLAKMUTATÓ:

XXIX

CELTÁRZÁS:

Somogy múzeumai és műemlékei

Somogyban a század első évtizedeiben szerveződő múzeumi munkát Gönczi Ferenc néprajztudós tevékenysége emelte korszerű színvonalúra. Az intézmény nevét Kaposvár nagy szülöttéről, Rippl-Rónai Józsefről kapta. Az elmúlt két évtized alatt, de különösen a 70-es években gyarapodott, fejlődött, korszerűsödött a múzeumi hálózat. Egyre gazdagodva őrzi a megye múltjának tárgyi reliktumait, régészeti, néprajzi, képzőművészeti, irodalomtörténeti, újkortörténeti emlékeket a kutató-gyűjtő munka eredményeit, melyeket időről időre kiállításokon tesznek közkincsé.

A megyeközpontban 1975-ben nyílt meg az állandó kiállítás, amelynek egyik részében kizárólag a földből előkerülő, feltárt régészeti leletek rekonstruálják Somogyország múltját a legrégebb időkől a középkorig eltelt több mint 20 ezer évet. A műemlékek iránt érdeklődők azonban nem érhetik be ennyivel, feltétlenül felekeresik a város közvetlen közelében emelkedő Szentjakab-hegyet. Az apostoli tiszteletére szentelt templom mellett 1060 körül itt alapított bencés monostort a somogyi ispán; a felszentelésén részt vett Salamon király és Géza herceg is. Az apátság maradványai Nagy Emese régész 1960-ban meginduló ásatásai nyomán váltak bemutatathatóvá.

E korszak romjaiban is reprezentatív képviselője a megye legjelen-

tősebb történeti és műemléke az a román-kori bazilika és bencés apátság, amelyet 1091-ben a Szentháromság, Szent Egyed, Szent Péter és Szent Pál tiszteletére alapított és építtetett fel I. László király a somogyvári Kupavár-hegyen.

A közép-európai jelentőségű ásatást dr. Bakay Kornél vezeti 1972 óta. A lázadó Koppány vezér földjén somogyi ispánsági és apátsági székhely, majd hiteles hely lett. Művelődéstörténeti szempontból óriási jelentőségű, hogy 130 éven át francia bencés papok dolgoztak itt, könyvtáruk 50–60 kódexből állhatott! Egy pápai oklevél tanúsága szerint ide temették el I. László királyt és csak 1192-ben, szentté avatása után került el holtteste Nagyváradra.

A „rengeteg Somogyság” bővelkedik néprajzi hagyományokban. Ebből ad ízelítőt a megyeközpont állandó kiállításának néprajzi része. Somogy területének nagy részét erdő borította, a falvak többségének a legfontosabb legeltető területét ez jelentette. A pásztor életmódot mutatják be a gulyás-, csikós-, juhász- és kanászélet tárgyai, a rekonstruált pásztorokunyhó. A pásztorművészetről vallanak többek között az idős és ifjú Kapoli Antal, Tóth Mihály, Kálmán István faragásaival díszített tárgyak, a népi hangszerek. A családi élet színtereit, tárgyait és a gyermekéleletet, valamint a temetke-

zési szokásokat ismerteti meg a látogatókkal a kiállítás további része.

Ezt követően érdemes ellátogatni a Kaposvártól 7 km-re fekvő kis zselici faluba, Szennába. A zselici táj és Belső-Somogy vidékének jellegzetes népi építészetét reprezentálja az 1978 óta egy-egy portával gyarapodó Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény.

A rekonstruált, képzeletbeli falu — akár ha eredeti lenne — szervesen illeszkedik a XVIII. sz. második felében épült festett, kazettás menynyezetű református műemlék templom és a hozzá tartozó lelkész-lak épületegyütteséhez. Ez adja a múzeumfalu különleges hangulatát.

Hasonlóan izgalmas látványt kínál a szántódpusztai 200 éves majsorsági műemléki együttes. 1736-tól a tihanyi apátság birtoka volt, az 1700-as évek végén 12 évig bérelte Pálóczi Horváth Ádám. A XIX. sz. közepéig kialakult kép napjainkig alig változott. A zárt egységes település népi építészeti, műemléki és agrártörténeti szempontból országosan is egyedülállóan tekinthető. A Szent Kristóf-kápolna, a kastély, a cselédházak, a csárda, magtár, lábaspajta, horospince, kemence, disznó- és tyúkólak, vermek, istállók összesen 32 védett épülete eredeti állapotuknak megfelelően lesz helyreállítva. Ezideig a fogadó épület, a kastély, a ménescsárda készült el, ez év tavaszán pedig átadták azt a

NA-2145

cselekvőházat is, amelyben az országos szakmúzeumok segítségével több kiállítás nyílt Szántódpuszta helytörténetét bemutató. Így többek között Pálóczi Horváth Adám Emlékszoba, a szántódi rév története, Szántódpuszta agrártörténete és az endrédi csipkeverés története. A további folyamatos helyreállítások után újabb kiállításokat terveznek és a jellegzetes kisállattartás és kismesterségek bemutatásával kívánják élővé tenni a majormúzeumot. A helyreállítás teljes befejezését 1985-re tervezi a műemléki együttes üzemeltetője és gazdája, a Somogy megyei Tanács Idegenforgalmi Hivatala.

További érdeklődésre tarthat számot a Zamárdi népi műemléképületben berendezett tájház, az eredeti hímezéseket is bemutató buzásági tájház, valamint a balatonboglári Állami Gazdaság kezelésében levő szállóiskolai Borászati Múzeum.

A somogyi múzeum képzőművészeti gyűjteményét adományával 1921-ben Rippl-Rónai Ödön alapozta meg. A Somogyi Képtár a somogyi származású alkotók és a XX. sz. magyar képzőművészeti anyagának gyűjtése céljából csak 1973-ban jött létre. A megye képzőművészeti hagyományai azonban ezt megelőzve lehetővé, sőt szükségessé tették, hogy a jelentősebb művészek munkáit állandó kiállításokon mutassák be. Így kapott önálló képtárat, majd emlékmúzeumot Kunffy Lajos Somogytúron, abban a 200 éves kismemesi kúriában, ahol életének legjavát élte, s ahol müncheni, párizsi tanulmányai után festészetének egyéni vonásai kialakultak.

Rippl-Rónai József 1908-tól egészen 1927-ben bekövetkező haláláig élt Kaposváron abban a Róma-hegyi villában, amelyet 1978-ban emlékmúzeumnak rendeztek be. A francia modern művészeti irány hatásai Párizs után művészetének második korszaka kezdődött kaposvári letelepedésével. Festményei és pasztelljei tanúsága szerint a legfőbb inspirációt a kisvárosi élet, a család adta a számára. Új technikával kez-

dett dolgozni, ekkor születtek — ahogy ő nevezte — a „kukoricás” korszak művei. Az emlékmúzeumot a kiállított alkotásokkal az eredeti vagy ahhoz hasonló bútorokkal, berendezési tárgyakkal sikerült Rippl-Rónai művészetéhez életművéhez méltóvá tenni, hangulatossá varázsolni.

Emlékmúzeumaink gyöngyszeme a zalai XVIII. századbeli nemesi kúria, Zichy Mihály szülőháza. A hírneves magyar festő gyakran megtért ide Oroszországból, ahol 1847-től a cárok udvari festőjeként működött. Az orosz írók műveinek illusztrálása mellett (Puskin, Lermontov, Ruzstavelli) a Falstaffok, Faust-, Petőfi-illusztrációk témái egész életében végigkísérték. Művészetének csúcspontjait a Madách- és Arany-illusztrációk jelentik. A zseniális illusztrátor, virtuóz akvarellista, a rajz felülmúlhatatlan mestere az egyetemes művészetben is maradó értékű életművet hagyott hátra. 1906-ban bekövetkezett halála után műtermében minden úgy maradt, ahogy a festő elhagyta. A család kegyelettel őrizte hátrahagyott műveit, levelezését, gyűjteményeit. Zichy egykori otthonába — festményei mellett — kaukázusi és indus bútorok, csipkefinomságú maradványok, gyöngyberakású asztalok, perzsakazetták, fajanszok, ázsiai népviseleti darabok, iparművészeti tárgyak vonzzák a látogatót.

Megyénk új képzőművészeti gyűjteménnyel is gyarapodott, ez év őszén nyílt meg Kaposváron a Bernáth Aurél gyűjteményéből rendezett állandó kiállítás.

Irodalmi emlékhelyeink közül szinte zárandokhelynek tekinthetjük Niklát, a Berzsényi-kúriát és sírmlékét a temetőben. Berzsényi Dániel Kemenesaljától búcsút véve itt telepedett meg a XIX. sz. első éveiben, és haláláig itt élt önként vállalt remeteségben, költőként is jó gazdajaként az 1000 holdas birtoknak. Az egykori otthonában berendezett emlékmúzeumot 1976-ban születésének 200. évfordulójára újították fel.

1937 decembere óta, József Attila halálával irodalomtörténetünk tragikus színhelye lett Balatonszárszó. A költő munkásságát és szerencsétlen végzetét idézi és őrzi a tiszteletére berendezett emlékmúzeum.

A somogyi múzeumok, kiállítások egy része új- és legújabbkori történelmünk jelentős személyiségeiről, eseményeiről tudósít. A reformkor az 1848-as forradalom és szabadságharc időszakáról a Dunántúlon egyedül az újjárfalvi Noszlopy szülőházban berendezett kiállítás emlékezik. A vidéki középneves, szolgabíró, majd a szabadságharc egyik vezető egyéniségéről, hősről, Noszlopy Gáspárról, a középnevesi életmódról kapunk eleven képet a kiállításon bemutatott bútorok, használati eszközök, rekonstruált viseleti darabok segítségével. Egyik legszebb műemléképületünk méltóképpen őrzi nemzeti történelmünk nagy eseményét.

A „vörös Somogy” 1919-es eseményeire, mártírjaira Latinca Sándor direktóriumi vezetőre emlékezik az a kiállítás, amelyet Kaposváron, Latinca egykori otthonában rendeztek be.

Jeles munkásmozgalmi emlékhely az 1972-ben felavatott Marcali múzeum. A századforduló tájának járásbírósi börtöne 1919 augusztusában a Prónay-különművelés vérengzésének egyik színhelye volt. Az áldozatul esett 25 marcali kommunista mártír tiszteletére emlékszóbat alakítottak ki, és eredeti állapotában helyreállították az egyik emeleti börtöncellát. Ugyanitt megismerkedhet a látogató a Marcali és környéke XIX. századi történetével, a múzeum földszinti helyiségeinek kiállítása a környékbeli len- és kenderfeldolgozás, szőlőművelés eszközeit, hagyományait tárja a látogatók elé.

Egyedülálló technikatörténeti gyűjtemény jött létre 1981-ben Kaposvárott, amely az országos hírű intézmény mozimúzeum néven a filmmezés történetét mutatja be.

A megye déli vidékén, a Csokonai-hagyományokról ismert Csurgón gazdag helytörténeti gyűjtemény, 40 000 kötetes muzeális értékű gimnáziumi könyvtár fogadja a látogatókat.

Barcs városában műemlék magtárépületből alakítottak ki múzeumot. Kiállításai bemutatják a Dráva vidék madárvilágát, halászatát, a környék nemzetiségi hagyományait. A múzeumépület harmadik szintjén a Vörös Csillag Termelőszövetkezet 30 éves történetével ismerkedhet meg a látogató.

Megyénk múzeumairól, műemlékeiről szólva az ismertetés korántsem teljes és még kevésbé részletes. A főbb nevezetességek említése mellett csupán egyfajta részleges feltérképező munkára lehetett vállalkozni, abban a reményben, hátha sikerül kedvet ébreszteni a látrivalók tudatosabb és elmélyültebb tanulmányozására.

Mozimúzeum Kaposvár

